

Pojmańska, Teresa

Skład Towarzystwa Naukowego Warszawskiego : (kadencja 1992-1994) : Wspomnienia pośmiertne : Henryk Sandner (1915-1994)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 57, 47-50

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Towarzystwa Matematycznego. Otrzymała również odznaczenia państwowe: Medal X-lecia Polski Ludowej, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Oficerski Odrodzenia Polski.

Wraz z odejściem Heleny Rasiowej z jednej strony zostaje zamknięta pewna epoka w rozwoju logiki matematycznej, ale z drugiej strony Jej działalność otworzyła nowe możliwości badawcze, zarówno w samej logice, jak i w jej zastosowaniach.

Helena Rasiowa była człowiekiem niezwykle pracowitym, życzliwym i pogodnym, łączącym dobroć i wrażliwość na ludzkie problemy z ogromną inteligencją. Była zawsze gotowa nieść pomoc, nie tylko naukową, ale również tę w zwykłych życiowych kłopotach. W każdej, nawet najtrudniejszej sytuacji, starała się zrobić tyle dobrego ile tylko można, była to Jej zasada życiowa. Helena Rasiowa pozostanie w pamięci Jej przyjaciół i całego środowiska jako wzór naukowca i nauczyciela akademickiego, oddanego bez reszty logice i nauce polskiej.

*Ewa Orłowska
Andrzej Skowron*

HENRYK SANDNER
(1915 – 1994)

Henryk Eugeniusz Sandner, syn Jana i Reginy z Gerberów, urodził się 1 maja 1915 r. w Łodzi. W 1932 r. rozpoczął studia biologiczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego, specjalizując się w naukach zoologicznych. Pracę magisterską przygotowywał pod kierunkiem prof. Wacława Roszkowskiego. W 1938 r. uzyskał absolutorium, jednak ostateczny egzamin złożył dopiero po wojnie, otrzymując w 1946 r. dyplom magistra filozofii w zakresie zoologii z anatomią porównawczą. W 1951 r.

obronił na Uniwersytecie Łódzkim rozprawę doktorską, przygotowaną pod kierunkiem prof. Leszka Pawłowskiego i uzyskał stopień doktora nauk przyrodniczych. W 1954 r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna przyznała Mu tytuł naukowy docenta. W 1964 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym, a w 1975 r. – profesorem zwyczajnym.

Pracę zawodową rozpoczął jeszcze jako student, zatrudniony na etacie kontraktowym w Państwowym Muzeum Zoologicznym w Warszawie. W 1937 r. zostaje zatrudniony na stanowisku kontraktowego preparatora w Zakładzie Ochrony Lasu i Entomologii w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, gdzie pracuje do wybuchu wojny w 1939 r. W czasie wojny nie miał możliwości prowadzenia pracy naukowej, ale już w 1945 r. podejmuje pracę w Zakładzie Zoologii Uniwersytetu Łódzkiego na stanowisku asystenta. Równocześnie organizuje Stację Ochrony Roślin, którą kieruje do połowy 1948 r., a także prowadzi Zakład Ochrony Roślin w WSGW w Łodzi. W 1950 r. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego powierza Mu zorganizowanie samodzielnej placówki naukowej pod nazwą Muzeum Przyrodnicze w Łodzi. Muzeum to, zatrudniające w tym czasie kilku młodych pracowników naukowych, zostało przejęte na początku 1954 r. przez Polską Akademię Nauk jako Oddział Łódzki Instytutu Zoologii. Prof. H. Sandner kierował tą placówką w latach 1950-1954. Pod koniec 1954 r. przenosi się do Warszawy i podejmuje pracę w Zakładzie Ekologii Stosowanej Instytutu Ekologii PAN na stanowisku kierownika Zakładu. W Instytucie Ekologii pracował do 1974 r., kierując jednocześnie w latach 1955-1958 Zakładem Entomologii w Katedrze Fitopatologii SGGW. Związki z tą uczelnią okazały się trwałe, gdyż w 1975 r. prof. H. Sandner wraz z grupą swoich najbliższych współpracowników przenosi się do tej placówki i pracuje tam do emerytury (1985 r.), jako kierownik początkowo Zakładu, a później Katedry Zoologii. Po przejściu na emeryturę wykładał biologię na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

Zainteresowania naukowe prof. H. Sandnera od początku koncentrowały się wokół dwóch dziedzin: zoologii teoretycznej, związanej w dużej mierze z organizmami pasożytniczymi i zoologii stosowanej, związanej z ochroną roślin. Jeszcze w okresie przedwojennym zebrał materiały do pracy o pasożytach płazów, opublikowanej dopiero po wojnie. Pasożytom płazów poświęconych jest jeszcze kilka Jego publikacji o charakterze faunistycznym i ekologicznym. W czasie pracy pod kierunkiem profesora L. Pawłowskiego zainteresował się fauną i ekologią pijawek, w tym słabo znaną fauną wód słonawych. Ta grupa zwierząt była przedmiotem Jego rozprawy doktorskiej i kilku innych publikacji.

Zetknięcie się już w pierwszych latach pracy zawodowej z problematyką ochrony roślin zwróciło uwagę prof. H. Sandnera na dwie grupy bezkręgowców: owady i nicienie. Badania nad szkodnikami roślin będzie rozwijał przez cały okres swojej działalności naukowej. Ważne miejsce w tych badaniach zajmują prace nad chrząszczami, szkodnikami magazynów zbożowych, w tym nad wołkiem zbożowym. Studia prof. H. Sandnera,

przedstawione w ponad 20 publikacjach, przyczyniły się do lepszego poznania biologii tych szkodników oraz warunków sprzyjających ich rozrodowi i rozprzestrzenianiu, a tym samym do ulepszenia metod ich zwalczania. Zagadnienia te omówił m.in. w książce: *Owady szkodniki spichrzów i magazynów*.

Jednak głównym obiektem badań prof. H. Sandnera stały się nicienie, zarówno wolno żyjące, jak i pasożytnicze. Wśród publikacji dotyczących tych bezkręgowców znajduje się kilka opracowań książkowych, np. *Zarys nematologii*, *Biologia nicieni*, *Ekologia nicieni*. W dziedzinie zoologii stosowanej prof. H. Sandner zapoczątkował i rozwinął w Polsce na szeroką skalę badania nad nicieniami – pasożytami owadów, prowadzące poprzez poznanie rozwoju i biologii populacyjnej tych organizmów do wykorzystania ich w walce biologicznej ze szkodnikami roślin. Ten kierunek badań jest nadal rozwijany przez uczniów Profesora.

Prof. H. Sandner szeroko propagował ograniczanie stosowania środków chemicznych w zwalczaniu szkodników roślin, jako szkodliwych zarówno dla konsumenta płodów rolnych, jak i dla całego środowiska, a wprowadzanie na szerszą skalę naturalnych, biologicznych metod walki ze szkodnikami upraw. Poglądy te przedstawiał w publikacjach popularnonaukowych i w opracowaniach książkowych: *Biologiczne metody ochrony roślin*, *Ogólna ochrona roślin*, czy w książce *Człowiek i środowisko*, gdzie szerzej omówił zagadnienie ochrony środowiska, zmienianego ekspansywną działalnością człowieka.

Szerokie zainteresowania naukowe prof. H. Sandnera znalazły odzwierciedlenie m.in. w przynależności do towarzystw naukowych: Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Mikołaja Kopernika, Ligi Ochrony Przyrody, Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego, Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, Austriackiego Towarzystwa Entomologicznego, Europejskiego Towarzystwa Nematologów. Członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego był od 1985 r., a przez ostatnie dwie kadencje pełnił funkcję przewodniczącego Wydziału nauk biologicznych.

Prof. H. Sandner w czasie II wojny światowej prowadził komplety tajnego nauczania i był czynny w szeregach Armii Krajowej. Po wojnie był członkiem i aktywistą ZBoWiD. Został odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, medalem „Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata”, medalem Komisji Edukacji Narodowej, odznaką honorową „Za Zasługi dla SGGW”.

We wspomnieniach osób, które zetknęły się bliżej z prof. H. Sandnerem pozostaje On jako bardzo aktywny organizator życia naukowego i wychowawca młodego pokolenia pracowników naukowych. Pozostawił po sobie

uczniów nie tylko spośród studentów, z którymi zetknął się w trakcie pracy dydaktycznej na uczelniach, ale również, a może przede wszystkim, spośród chętnie zatrudnianych przez Niego młodych adeptów nauki w placówkach naukowych, którymi kierował w różnych okresach swojej pracy zawodowej. Był dobrym nauczycielem, cierpliwie wprowadzającym w tajniki pracy naukowej, przyzwyczajającym od pierwszych kroków do rzetelności i wytrwałości w żmudnej niekiedy działalności naukowej.

Prof. H. Sandner zmarł po krótkiej chorobie 28 października 1994 r.

Teresa Pojmańska

KAZIMIERZ DZIEWOŃSKI
(1910–1994)

4 listopada 1994 roku zmarł w swoim domu w Otrębusach koło Warszawy Profesor Kazimierz Dziewoński, geograf i urbanista, członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk, członek zwyczajny TNW od 1982 r.*

Urodził się 10 lipca 1910 roku w dalekim Iwanowie-Wozniesieńsku, ale już w następnym roku rodzina przeniosła się do Krakowa, gdzie ojciec – Karol Dziewoński objął Katedrę Chemii Organicznej na Uniwersytecie Jagiellońskim. Kazimierz Dziewoński studiował na Politechnice Lwowskiej, uzyskując w 1934 r. dyplom inżyniera architekta. Po studiach powrócił do Krakowa i podjął pracę jako kierownik pracowni urbanistycznej i rzeczoznawca Związku Miast Polskich. Wybuch wojny zastał Go w Stanach Zjednoczonych. W 1940 roku rozpoczął prace jako projektant w Studium Architektonicznym Antonina Raymonda. W lipcu 1941 r. zgłosił się jako ochotnik do formujących się w Kanadzie oddziałów wojska polskiego, z którymi w maju 1942 r. przybył do Wielkiej Brytanii. Jesienią 1942 r. został odkomenderowany do Polskiej Szkoły Architektury w Liverpoolu jako wykładowca planowania miast i planowania regionalnego.

W grudniu 1945 roku Kazimierz Dziewoński powrócił do Polski i wkrótce został dyrektorem Biura Studiów w Głównym Urzędzie Planowania Przesztrzennego. Pełnił także funkcję zastępcy profesora i kierownika Studium

---

* Niniejsze wspomnienie ukazało się wcześniej w „Przeglądzie Geograficznym”, 1995, z. 3-4.